

POKUŠAJ DEFINICIJE POJMA GLOBALIZACIJE

SILVIO BRAICA

Etnografski muzej Split

Iza lože 1

HR-21000 Split

UDK 316.32

Izlaganje sa skupa

Conference paper

Primljeno/Received: 27.09.2004.

Definirati jedan od temeljnih pojmova što se upotrebljavaju u ovome radu, odnosno pojam globalizacije, nije ni lagan ni jednoznačan. Dijelom je to i zbog toga što je ta riječ postala svakodnevna i, na prvi pogled, lako određiva. Međutim, kada se jednom krene u razjašnjavanje i promišljanje pojma globalizacije, neminovno se dolazi do zaključka da ga je vrlo složeno precizno odrediti.¹

Za neke se globalizacija odnosi na povećanje važnosti zajedničkog svjetskog tržišta, za druge je način opisivanja kulturne i ideološke stvarnosti, odnosno pobjeda teorije slobodnog tržišta, za treće, pak, znači amerikanizaciju u negativnom smislu i nametanje njihova načina života, a za četvrte je ona opasni neprijatelj koji štiti samo interese velikih korporacija (Čečuk 2002).²

Pridjev *globalan* upotrebljavao se krajem 19. stoljeća za označavanje cijeloga svijeta, dok je imenica *globalizacija* ušla u pozanti Websterov rječnik prvi put 1961. godine (Plevnik 2003).³

Globalan, globalizirati, globalizacija općenito se prevodi kao svesvjetski, svesvjjetizirati, svesvjjetizirano.⁴ Globalizaciji je

---

¹ Časopis zagrebačkog Instituta za međunarodne odnose, naslovljen *Culturelink* nerijetko ima priloge o radovima iz domene fenomena globalizacije. Izdvojit ćemo iz nedavnih brojeva npr. onaj o izdanju poznate fundacije The Rockefeller Foundation. *Community, Culture & Globalisation*, autora Dona Adamsa i Arlene Goldbard (Culturelink 2002: 89-90). Ili prilog o zanimljivoj međunarodnoj konferenciji pod nazivom *Globalizacije: kulturna, ekonomska, demokratska* (Culturelink 2001: 54).

² To je višeznačna interpretacija jednoga društvenog procesa i, ujedno, vrlo apstraktnog pojma (Čečuk 2002).

³ *Globalism* – policy, outlook, that is worldwide in scope; *globalize* – to make global; to organize or establish worldwide – *globalization* (Webster's 1988).

⁴ *Global* – of or involving the entire world (The New Penguin 1987); *globalan* – koji se odnosi na cijeli naš planet (isp. *globus*) na čitav svijet; planetaran, svjetski (Klaić 1988).

istoznačan i francuski izraz mondijalizacija. Definiranje globalizacije ovisi o aspektu istraživanja, koje može biti ekonomsko, socijalno, kulturno, komunikacijsko, ekološko ili pak upravljačko (Plevnik 2003).⁵

Ovdje treba ubrojiti i vojnu definiciju koja nije daleko od ostalih definicija proisteklih iz svih spomenutih aspekata.⁶

Globalizacija se određuje i kao složeni skup procesa koji potiče jačanje društvenih odnosa diljem svijeta i povezuje udaljena mjesta, na način da lokalne događaje određuju oni svjetski. O globalizaciji se govori i kao o prirodnoj sili. Nadalje, o ovome fenomenu razmišlja se kao o političkoj koncepciji. Može to biti komunistički ili, pak, kapitalistički koncept. U jednoj rečenici, fenomen globalizacije može se odrediti kao povezivanje raznih država putem stalnoga rasta komunikacije, suradnje i trgovine, što dovodi do integriranoga i međuovisnog svjetskog sustava te jedinstvenoga životnoga mjesta (Plevnik 2003).⁷

Za Davida Helda i njegove suradnike globalizaciju tvore veze rasprostranjene širom svijeta. Za njih je to:

- *"proces (ili niz procesa) koji obuhvaća preobrazbu prostorne organizacije društvenih odnosa i transakcija – određenih njihovim opsegom, intenzitetom, brzinom i učinkom – stvarajući transkontinentalne tokove i mreže djelovanja"* (Held 1999).

Pri istraživanjima porijekla globalizacije postoje dvije oprečne koncepcije. Jedna je ona koja globalizaciji pristupa kao novome svjetskom procesu koji je započeo prije hladnoga rata.

---

⁵ Definicije globalizacije promatrane s ekonomskog aspekta vrlo dobro prikazuje Ekonomski leksikon (Baletić 1995).

⁶ Globalna (globusna) strategija, strateški koncept i doktrina onih država čije su vojne efektivne osposobljene za djelovanje po svim regijama Zemlje i koje vode tzv. "globusnu politiku". Sredinom 60-tih godina, kada se počeo šire upotrebljavati, termin je označavao strategiju SAD-a kao najjače nuklearne i ekonomske sile toga vremena. Kasnije je proširen i na drugu supersilu (Ratković 1981).

⁷ Postoji jedna simpatična skupina istraživača koji su smislili pojam i institut *globosaurus* – on služi kao pomoć kulturnim i društvenim radnicima koji odgovaraju na djelovanje globalnog razvoja. Time se povezuju ljudi iz cijeloga svijeta, šire informacije na praktičnoj razini, organiziraju rasprave za i protiv globalizacije itd. (Culturelink 2002: 3). U svemu tome veliki utjecaj i zaslugu ima (vjerovali ili ne) jedan od najvećih produkata globalizacije – Internet, odnosno web stranice *Globosaurus*.

Druga, realnija koncepcija je ona koja prihvaća dugu povijest globalizacije. Prema ovome drugom konceptu, globalizacija počinje već u 15. stoljeću, odnosno, u drugome valu, sredinom 19. stoljeća (Baylis, Smith 1997). Braudel, također slično njima, drži da osjećaj jedinstvenog svijeta ili zajedništva nastaje između 15. i 18. stoljeća (Braudel 1989).

Ovaj drugi koncept spominju mnogi koji se bave proučavanjem globalizacije kao skupa ekonomskih procesa. U tom duhu i Čečuk piše da je globalizacija:

- *"fenomen koji je star nekoliko stoljeća pa i tisućljeća. Prema nekim teoretičarima globalna svjetska ekonomija, podjela rada i multilateralna trgovina postojala je još od 1500. g. pa nadalje. Neki kazuju da je čak i prije 1500. g. mreža trgovine pokrivala gotovo sve regije Euroazije i subsaharske Afrike sa velikim obujmom trgovine podržanom specijalizacijom i agrarnom i industrijskom (bolje reći industrijolikom) proizvodnjom.⁸ Neki sa globalizacijskim 'big bangom' povezuju 1492. g. (otkriće Amerike)⁹ ili 1498. g. (Vasco de Gama oplovljava Afriku)¹⁰ gledajući na period poslije 1500. g. kao na izvorno globalnu epohu svjetske povijesti. Neki kao polaznu točku globalizacije uzimaju revoluciju u transportu na početku 19. st. ili period od 1750. g. do 1850. g. kada su trgovačkim vezama Indija, Rusija, Otomansko Carstvo i Zapadna Afrika inkorporirane u svjetsku trgovinsku i ekonomsku mrežu. Nekoliko povjesničara idu tako daleko pa tvrde da postojanje svjetskog sistema u kojem živimo datira najmanje 5000 godina unatrag. Dakle, da li je globalizacija stara 20, 200 ili 2000 godina?" (Čečuk 2002).*

Čečuk zaključuje da se povijest globalizacije može podijeliti na dva razdoblja: prvo, od 19. stoljeća (uz korijene u 15., 16. i 17. stoljeću) do Prvoga svjetskog rata, i drugo od kraja Drugoga

---

⁸ Ovime se šire bave O'Rourke i Williamson (2000).

⁹ *Colombo, Cristoforo* (Cristobal Colon ili Kristofor Kolumbo; Genova, između 26. 08. i 31. 10. 1451. – Valladolid, 20. 05. 1506.) se te godine (12. listopada) iskrcao u Srednjoj Americi, misleći da je stigao u Aziju (Deschamps 1979). Poznata su njegova četiri velika putovanja (Mardešić 1957, naznačen kao P. M.).

¹⁰ *Gama, Vasco da* (Sines, Alemtejo, 1460.? – Cochín, 24. 12. 1524.) portugalski pomorac, 1498. godine otkrio put za Indiju oko Rta Dobre nade. Drugo putovanje u Indiju (1502. godine) provodi zbog osiguranja trgovačkih putova. Treći put ide u Indiju 1520-ih godina kao potkralj (Majić 1956, potpisan kao Č. M.).

svjetskog rata do danas. U sferi kulture, prvo razdoblje bi se moglo naznačiti kao proces spajanja religije i znanosti, racionalizacije i individualizacije, a drugo razdoblje kao proces razvoja zabavne industrije i amerikanizacije kulture i ekonomije (Čečuk 2002).

Najveći svjetski kritičar globalizacijskih procesa (prvenstveno američkih utjecaja na zemlje tzv. Trećeg svijeta) je nesumljivo američki profesor lingvistike Noam Chomsky. On smatra da se moderna globalizacija počela javljati krajem 20. stoljeća (kasnih 80-tih i početkom 90-tih godina), a globalno tržište povezuje s krajem nacionalnih država. Globalizacija se u tom kontekstu definira u opreci nasuprot lokalnoga. To je:

- *"proces putem kojega se državocentrično djelovanje i uvjeti odnošenja rastvaraju u strukturi odnosa između različitih sudionika što djeluju u kontekstu koji je uistinu globalan, prije negoli međunarodan"* (Fox 2001).

Po Noamu Chomskom jedan od najraširenijih pojava globalizacije jest da privilegira nametnuta prava velikih ulagača (Chomsky 2002) i on to vidi ne prvenstveno u najmoćnijoj državi svijeta (SAD), već u velikim korporacijama koje su pravi nositelji ekonomske i političke globalizacije.¹¹ On tvrdi da je:

- *"ponašanje Sjedinjenih država nasilničko, neuvjerljivo i ilegalno te sasvim neobično za naciju koja zagovara vrijednosti slobodne trgovine i vladavine prava"* (Fox 2001).

Amerika i ne vjeruje u slobodnu trgovinu kada je o njoj samoj riječ, već samo kada se radi o tzv. nezapadnim zemljama. Tako se slobodna trgovina nameće siromašnim zemljama, dok su razvijene, zapadne, zemlje zaštićene (Chomsky 2002, Fox 2001).¹²

Uz spomenute aspekte globalizacije, u modernom dobu može se govoriti o globalizaciji kriminala (npr. proizvodnja i prodaja teških droga, gdje se droga proizvodi u jednom dijelu a prodaje u drugom dijelu svijeta), globalizaciji ratova (gdje ratuju zemlje koje se ne dodiruju teritorijalno već politički ili interesno) te globalizaciji

---

¹¹ *Noam Chomsky* je profesor lingvistike kojega neki nazivaju i Einsteinom suvremene lingvistike. U isto vrijeme, on je priznati politički pisac, društveni kritičar i aktivist te politički disident. Najcjenjeniji je svjetski kritičar modernih globalizacijskih procesa.

¹² Moderni procesi globalizacije se najčešće povezuju sa tzv. "zapadnom civilizacijom". Po riječima samog Chomskog, Gandhi je navodno rekao kada su ga pitali što misli o zapadnoj civilizaciji da bi to mogla biti dobra zamisao (Chomsky 2002). *Gandhi, Mohandas Karamchand*, zvan *Mahatma* (Porbandar, 2. 10. 1869. - Delhi, 30. 01. 1948.) indijski političar i narodni vođa (Opća enciklopedija 1977, bez naznake autora).

medija (sjetimo se samo CNN-a koji je zadnje ratove SAD-a pretvorio u medijske sapunice).¹³

Još jedna novoskovana riječ ocrtava složene globalizacijske procese. To je pojam glocalizacija (glocalisation). Prema Sanji Kalapoš, to je zapravo lokaliziranje globalnoga (Kalapoš 2000, Kalapoš 2002):

- *"Glocalizacija se rađa iz želje da se iz inventara kulturnih i drugih elemenata koji čine određeni identitet odaberu oni koji se smatraju izvornim ili originalnim obilježjima određene skupine i/ili prostora te da se kombiniraju s onima koji se smatraju globalnima"*.

Nadalje u sličnom tonu, švedski etnolog Orvar Löfgren, kada govori o tome kako su se razvijale nacionalne etnologije, doslovno kaže

- *"da su europske nacije snažnih kolonijalnih tradicija imale tendenciju stvaranja globalne vrste antropologije, dok su se manje kolonijalne nacije okretale prema sebi i otkrivale 'primitivce unutar sebe', i to ili u obliku folklorističkih studija ili kao općenitiju kulturnu antropologiju nacije"* (Löfgren 1996).¹⁴

*

Globalizacijski procesi uočeni su već i u Rimskome Carstvu, gdje su svi dijelovi Carstva bili povezani i podčinjeni jednom centru (tzv. Pax Romana).¹⁵ Ovaj sustav propada nestajanjem Rimskoga

---

¹³ Medijska globalizacija je dovedena do te mjere da na Zapadu više i ne postoje mediji koji govore o lokalnim događajima. Promotrimo, na primjer, teme koje donosi američki časopis *Time* od 6. listopada 2003.: počinje s velikom temom broja posvećenom poslijeratnom Iraku, s udarnim člankom "Dakle, što je pošlo krivo?", gdje se govori o Američkom angažmanu u Iraku; nakon toga se intervjuira pakistanski predsjednik Pervez Musharraf; slijede priloge o ruskom angažmanu u Čečeniji, s udarnim člankom "Bez izlaza"; iza toga obrađuju se azijske teme, odnosno japanska ekonomija; raspravlja o ulozi Microsofta u pedofiliji; raspravlja o njemačkim bankama; predstavlja "povratak" Hong Konga; opisuju izložbe u Parizu. Pravi globalni časopis, odabirom tema nalik mnogima, pa i onima u Hrvatskoj.

¹⁴ Citat prema prijevodu Sanje Kalapoš (Kalapoš 2002).

¹⁵ A to jedinstvo Rimskog Carstva, prepoznato u latinskom izrazu Pax Romana (u prijevodu *Rimski mir*), bilo je izgrađeno vojnom silom, ali istodobno i slobodom koju su imali podčinjeni dijelovi Carstva (Plevnik

Carstva kao najveće svjetske sile.¹⁶ Stoljećima poslije, nakon porušene strukture vlasti, i u srednjem vijeku u kršćanskoj Europi svi su vladari dio svoga suvereniteta morali predati (prema gore) Crkvi i (prema dolje) vazalima, što je po svim definicijama ponovni začetak globalizacijskih procesa. Taj srednjovjekovni globalizam propada Westfalskim mirom 1648. godine, kada nastaju mnoge neovisne europske države (Plevnik 2003),¹⁷ a simbolizira ga upravo kršćanstvo, odnosno utjecaj i snaga Katoličke crkve, kako u vjerskim, tako i u svjetovnim pitanjima (o srednjovjekovnim temama najbolje svjedoče radovi iz proučavanja društvene povijesti, pokreta naročito istaknutog u francuskoj historiografiji, pa se često i naziva *francuska socijalna historija* ili *francuska društvena povijest*; usporedi npr. Delumeau 1987, Duby 1987, Friedell 1997, Ellias 1996, Le Goff 1993, Huizinga 1991, Mendras 1986, Gurevič 1987).

Čak i pobornici povijesnoga koncepta fenomena globalizacije najčešće kao stvaranje globalizacijskih procesa uzimaju 19. stoljeće. Naravno, promatrano kroz prizmu ekonomskog aspekta i razvoja Velike Britanije te ekspanzije njezine ekonomije i trgovine. Sve nakon toga razdoblja (19. stoljeća) za ovaj rad nije zanimljivo i time se bave autori kojima povijest nije primarna tema. Uz Veliku Britaniju nikako se ne smiju zaboraviti Austrija i sve države koje je ona (s)tvorila tijekom 19. i početkom 20. stoljeća, osobito iz prizme hrvatskih zemalja i teme koja će se obrađivati na idućim stranicama. Austrija je upravo, kao konglomerat raznorodnih pripojenih država i naroda, globalizacijski primjer koji skoro svi istraživači zaobilaze kao nevažan i lokalan.

2003).

¹⁶ *Rimsko Carstvo* ili *Rimski Imperij* (Imperum Romanum) je zajednički naziv za sva antička područja i narode koji su priznavali vlast rimskog naroda. U širem kontekstu taj se pojam rabi za razdoblje od tradicionalnoga osnutka Rima u 753. godini prije Krista pa sve do 476. godine, kada germanski vojskovođa Odoakar ruši posljednjega cara Zapadnorimskoga Carstva Romula Augustula. Međutim, ideja Rimskog Carstva nestaje tek za vladanja bizantskog cara *Heraklija* (610. – 641.), kada on za vrijeme prodora Slavena postavlja temelje grčkom carstvu srednjega vijeka (Opća enciklopedija 1981, bez navoda autora).

¹⁷ *Westfalski* ili *Münsterski mir* potpisan je 24. 10. 1648. godine i njime je okončan Tridesetogodišnji rat (1618. – 1648.) koji su izazvali Habsburzi povezani s papama, u težnji da postignu hegemoniju u Europi. Habsburzi bivaju poraženi i time Francuska i Švedska jačaju, a kao neovisne države odvajaju se Nizozemska i Švicarska, dok se teritorijalno šire Bavarska, Saska i Brandenburg (Opća enciklopedija 1982, bez naznake autora).

Tu se, mislim, potkrada velika greška. Rijetki se upuštaju u objašnjavanje kako se to globalizacija "stvorila" na prostorima tadašnjega poznatog svijeta (čitaj: Europe). A činjenicu da je taj proces postojao svi (i) prešutno priznavaju. Naravno, izvor globalizacijskih procesa ne može se vidjeti ako se ne promatraju odvojeni segmenti u tadašnjoj Europi, a koji su doveli do njihove pojave. Ekonomski značaj Velike Britanije tijekom 19. stoljeća nije upitan, ali isto tako ne bi trebao biti upitan ni značaj Španjolske i Portugala prije 19. stoljeća. Gdje su oni u promišljanjima o globalizacijskim procesima? Istina, oni su (ali na skoro isti način je to radila i Velika Britanija) globalizirali prekomorski svijet ognjem, mačem i križem. Danas se taj proces može promatrati kao začetak globalizacijskih procesa, koji su manje – više obrazac za sve kasnije slične procese. Možda s manje, ali katkada i s više krvi.

Na kraju, veliku ulogu, kako je već rečeno, ima i Austrija (Austro-Ugarska), koja je na svoj način globalizirala velik dio Europe, inače pasivan i nepoznat kraj za mnoge (a, kako će se vidjeti, te "pasivne" austrijske pokrajine bit će kamen temeljac za razvoj europske etnologije uz, naravno, etnologiju skandinavskih zemalja).

Nas, prirodno, ne zanima ni politički, ni ekonomski, ni vojni ni neki drugi srodni aspekt, već isključivo onaj kulturni.¹⁸

Problem kulture u širem smislu, za razliku od ekonomije i ekonomskih pokazatelja, taj je što je ona nevidljivi i nemjerljivi parametar (Krzysztofek 2000), tako da globalizacijski utjecaji prema nekoj kulturi budu uočljivi tek nakon bitne ili velike promjene na bolje ili pak degeneracije. Kultura je u globalizacijskom procesu prelazila s nekada ljudski orijentirane djelatnosti na suvremenu, sve veću tehnički i tehnološki usredotočenu pojavu. U tom procesu počinju dominirati kompleksni sustavi u kojima tehnologija ima presudnu ulogu, dok u isto vrijeme ljudski faktor igra sve manju ulogu (Krzysztofek 2000).

A globalizacija nije donijela samo loše rezultate. Globalizacija je, odnosno proces globalizacije početkom i sredinom 19. stoljeća, zaslužna što smo se (sve više i više) mi, ljudi iz hrvatskih zemalja, počeli pojavljivati na povijesnoj pozornici Europe. Jer, proces opće globalizacije počeo je najzad pokazivati različitosti koje su nerijetko bile cjenjenije od proklamiranih zajedničkih vrijednosti. Do pojave globalizacijskih procesa, hrvatske vrijednosti nisu ni bile prepoznavane kao zasebni entitet. Nećemo ovdje spominjati već

---

¹⁸ O kulturnom ili kulturološkom aspektu globalizacije usporedi Krzysztofek 2000 ili, za nas također zanimljivo, Mayo 2001.

otrcani primjer kravate, jer je on toliko "potrošen" da je već i odbojan.

Procesi prema globalizaciji i oni suprotnoga smjera mogu se iščitati i na sljedećem primjeru: vrijeme tzv. "mračnog doba", odnosno srednjega vijeka u Europi, za arapske i islamske zemlje bilo je "zlatno razdoblje" u kojemu je nastala eksplozija kreativnosti označena otvorenošću, katkad i opsjednutosti, znanjem i znanosti. Značajna otkrića postignuta su u 9. stoljeću, kada su se u Bagdadu (današnji Irak) prevodila znanstvena i filozofska djela stranih kultura te klasične antike. U skladu s indijskim matematičarima, Arapi su usavršili moderni brojčani sustav, pisali prve radove o algebri, ustanovili disciplinu geometrije.¹⁹ Napravili su pionirske doprinose u astronomiji i fizici, inspirirani grčkim tekstovima koji su tada na Zapadu bili tretirani kao "poganska hereza". Arapi su također usavršili proizvodnju papira koji je naposljetku uzdigao zapadnu kulturu. Svi ti najviši dometi u znanosti i tehnologiji, postignuti u islamskom svijetu, dogodili su se prije više od tisuću godina.

A danas, primjerice, Nacionalna knjižnica kralja Abdula Aziza u Rijadu (najveća knjižnica u prebogatoj Saudijskoj Arabiji) ima ukupno 500.000 knjiga (to je, recimo, 1/10 fonda glavne javne knjižnice u Cincinnatiju - Ohio, SAD),²⁰ a, što je još važnije, tu se može naći samo nekoliko recentnih radova iz Europe, Amerike ili istočne Azije.

Kontrast s islamskom "zlatnom erom" je poražavajući, promatrajući s globalističke točke gledišta. Prema podacima UN-a, na godinu se prosječno prevede jedva 330 stranih knjiga na arapski jezik. U Španjolskoj je, naprotiv, 2001. godine prevedeno 16.750 stranih knjiga, više nego što su sve arapske zemlje prevele u zadnjih 50 godina (Viviano 2003).²¹ I to je način borbe protiv globalizacijskih procesa, način očuvanja vrijednosti određenih nacija, vjere i lokalnih kultura.

Kada se promotri moj osobni stav prema ovim procesima, moram napomenuti s koliko sam ponosa davnih dana čitao očev primjerak

---

¹⁹ Do 10. stoljeća i Maje su, primjerice, razvili matematiku i astronomiju usporedivu s dosezima arapskoga ili Hindu (indijskog) svijeta.

²⁰ Ili samo stotinjak tisuća više od splitske Sveučilišne knjižnice.

²¹ National Geographic, časopis u kojemu je Viviano objavio citirani tekst dijete je globalizacije u najboljem smislu te riječi. Na ovaj očaravajući časopis (osnovan 1888. godine u Washingtonu, kao glasilo američkog udruženja National Geographic Society) Etnografski muzej Split pretplaćen je od 1928. godine.

Tolstojeva *Rata i mira*,²² kada on u glavi drugoj drugoga dijela knjige prve opisuje bojišnicu (Tolstoj 1949).²³ U opisu pregleda vojske od vrhovnog komandanta Tolstoj kazuje:

- *"- Dolazi! – vikne toga časa signalist. Pocrvenjevši potrči komandant pukovnije konju, uhvati drhtavim rukama stremen, prebaci tijelo, namjesti se, izvuče sablju i sretna, odlučna lica pripremi se iskrivivši usta da vikne. Pukovnija se trgne kao ptica u poletu i zamre. - Mirno! – vikne komandant pukovnije glasom, koji je potresao dušu, radosnim za sebe, oštrim za pukovniju, a pozdravnim za starješinu, koji se približavao. Širokom, velikom i nepošljunčenom cestom, pored koje je bilo zasađeno drveće, kotrljala se brzim kasom visoka modra bečka kočija udarajući lako oprugama. **Za kočijom je kasala svita i četa Hrvata.** Kraj Kutuzova je sjedio austrijski general u čudnoj bijeloj munduri među crnim ruskim. Kočija se zaustavi kod pukovnije. Kutuzov i austrijski general govorili su o nečemu tiho, a Kutuzov se lako nasmiješio, dok je stupajući teško puštao nogu s podnoške kao i da nije bilo tih dvije tisuće ljudi, koji su bez daha gledali u njega i u komandanta pukovnije"* (Tolstoj 1949: 137).²⁴

Dakle, preko ovog odlomka, koji se meni kao djetetu tako duboko urezao u pamćenje (ruske klasike imao sam priliku čitati kao vrlo mlad), cijeli je pismeni svijet mogao u jednoj rečenici doznati da su Hrvati netko i nešto. Oni više nisu bili samo puka bezimena pratnja, oni su bili, kako lijepo kaže Tolstoj, *četa Hrvata*.

Autori fikcija vole baratati izrazom globalni ili globalizacija. Vidjet ćemo to i na primjeru romana *Ostavljeni*, prvoga iz trilogije o posljednjim danima zemlje:²⁵

- *"Naši preci mislili su globalno mnogo prije nego sam se ja rodio', govorio je Carpathia. 'Godine 1944., u godini u kojoj su uspostavljeni Međunarodni monetarni fond i Svjetska*

---

²² Knjigu je preveo Stjepan Kranjčević.

²³ *Tolstoj, Lev Nikolajevič* (Jasna Poljana, 9. 09. 1828. – Astapov, 20. 11. 1910.), ruski književnik, potomak plemićke obitelji. Svojim djelima utjecao i na braću Radić (Opća enciklopedija 1982, bez naznake autora).

²⁴ Veliki Tolstojev roman, pisan od 1864. do 1869. godine, prati sudbinu dviju ruskih plemićkih obitelji u vremenu između 1805. i 1812. godine, za vrijeme Napoleonskih ratova. U roman uključuje i povijesne likove – Napoleona i Kutuzova, te povijesne bitke – Austerlitz i Borodino (Opća enciklopedija 1982, bez naznake autora).

²⁵ Druga dva prevedena nastavka naslovljena su *Snaga pokore* i *Nicolae*.

banka, ova velika nacija-domaćin, Sjedinjene Američke Države, zajedno s Britanskim Commonwealthom i Zajednicom Sovjetskih Socijalističkih Republika, sastali su se na poznatoj konferenciji u Dumberton Oaksu ne bi li predložili radnju ove organizacije'.

Pokazujući svoje poznavanje povijesti i svoju fotografsku memoriju datuma i mjesta, Carpathia je govorio: 'Od svoga službenog rođenja, 24. listopada 1945. i toga prvog sastanka vaše Generalne skupštine u Londonu, 10. siječnja 1946., pa sve do današnjeg dana, plemena i nacije su se ujedinile da bi izrazili svoju iskrenu predanost miru, bratstvu i globalnoj zajednici'" (LaHaye, Jenkins 2002).²⁶

Literarni pogled na globalizaciju dodirnuli smo samo ovim pasusima, a istraživanja takve vrste ostavljam drugima.

Ovima je sličan i glazbeni aspekt moderne kulture. Djela tzv. klasične glazbe danas su svjetski priznata i izvođena u svim krajevima zemaljske kugle. Pa i moderna glazba (najpoznatiji pristup je pravac *world musica*) miješa sve stilove, vremenski i prostorno. Austrijanac Joe Zawinul, englez Peter Gabriel ili primjerice indijac Trilok Gurtu primjeri su planetarnog uspjeha sa svojim viđenjem *world musica*, odnosno globalnim ili globalizacijskim primjesama nacionalnih (vlastitih) s nadnacionalnim (svjetskim) pravcima u glazbi.²⁷

Literatura

- BALETIĆ, ZVONIMIR. 1995. *Ekonomski leksikon. A-Ž*. Zagreb: Leksikografski zavod "Miroslav Krleža" – Masmedia.
- BAYLIS, JOHN, SMITH, STEVE (ur.). 1997. *The Globalization of World Politics*. Oxford University Press.
- BRAUDEL, FERNARD. 1989. *Dinamika kapitalizma*. Sremski Karlovci: Izdavačka knjižarnica Zorana Stojanovića.
- CHOMSKY, NOAM. 2002. 11.09. Zagreb: Naklada Jesenski

---

²⁶ Dr. Tim Lahaye je pedagog, svećenik i znanstvenik. Napisao je četrdesetak romana. Jerry B. Jenkins autor je stotinjak knjiga, od toga šest američkih bestselera.

²⁷ Na području glazbe potrebno je istaknuti zagrebački časopis i web magazin WAM koji je po kvaliteti tekstova i izboru tema ravan najznačajnijim svjetskim časopisima koji se bave klasičnom, modernom i jazz glazbom.

i Turk.

- 2002. "Community, Culture & Globalisation", u *Culturelink* 38. Vol. 13. str. 89-90. Zagreb: Institute for International Relations.
- ČEČUK, ANDRO. 2002. *Financijska globalizacija*. Split: Graf form.
- DESCHAMPS, HUBERT. 1979. *Velika geografska otkrića*. Beograd: BIGZ.
- DELUMEAU, JEAN. 1987. *Strah na zapadu (od XIV do XVIII veka). Opsednuti grad. I*. Novi Sad.
- DELUMEAU, JEAN. 1987. *Strah na zapadu (od XIV do XVIII veka). Opsednuti grad. II*. Novi Sad.
- DUBY, GEORGES. 1987. *Vitez, žena i svećenik. Ženidba u feudalnoj Francuskoj*. Split: Logos.
- ELIAS, NORBERT. 1996. *O procesu civilizacije 1-2. Sociogenetska i psihogenetska istraživanja*. Zagreb: Antibarbarus.
- FOX, JEREMY. 2001. *Chomsky i globalizacija*. Zagreb: Naklada Jesenski i Turk.
- FRIEDEL, EGON. 1997. *Kultura novoga vremena. Od crne kuge do naših dana*. Zagreb: Antibarbarus.
- 1977. "Gandhi, Mohandas Karamchand", u *Opća enciklopedija jugoslavenskog leksikografskog zavoda. 3. Foc-Iw*. str. 105. Zagreb: Jugoslavenski leksikografski zavod.
- 2001. "Globalizations: Cultural, Economic, Democratic", u *Culturelink* 35. Vol. 12. str. 54. Zagreb: Institute for International Relations.
- 2002. "Globosaurus", u *Culturelink* 38. Vol. 13. str. 3. Zagreb: Institute for International Relations.
- GUREVIĆ, ARON. 1987. *Problemi narodne kulture u srednjem veku*. Beograd: Grafos.
- HELD, DAVID - MCGREW, ANTHONY - GOLDBLATT, DAVID I PERRATON, JONATHAN. 1999. *Global Transformations – politics, economics and culture*. Cambridge: Polity Press.
- HUIZINGA, JOHAN. 1991. *Jesen srednjeg vijeka*. Zagreb: Naprijed.
- KALAPOŠ, SANJA. 2000. Cijeli svijet u mom selu. Globalna naspram lokalne kulture, lokaliziranje globalnog i globaliziranje lokalnog. *Etnološka tribina* 23: 65-78.
- KALAPOŠ, SANJA. 2002. *Rock po istrijanski. O popularnoj*

- kulturi, regiji i identitetu*. Zagreb: Naklada Jesenski i Turk.
- KLAJČ, BRATOLJUB. 1988. *Rječnik stranih riječi. Tuđice i posuđenice*. Zagreb: Nakladni zavod MH.
  - KRZYSZTOFEK, KAZIMIERZ. 2000. "Cultural Development and Globalization: How to Protect Cultures as Life Support Systems?", u *Culturelink Special Issue*. str. 147-158. Zagreb: Institute for International Relations.
  - LAHAYE, TIM, JENKINS, JERRY B. 2002. *Ostavljeni. Roman o posljednjim danima Zemlje*. Split: Marjan tisak.
  - LE GOFF, JACQUES. 1993. *Srednjovjekovni imaginarij. Eseji*. Zagreb: Antibarbarus.
  - LÖFGREN, ORVAR. 1996. Linking the Local, the National and the Global: Past and Present Trends in European Ethnology. *Ethnologia Europaea* 26: 157-168.
  - MAJIĆ, ČEDO (Č. M.). 1956. "Gama, Vasco da", u *Pomorska enciklopedija. 3. Evr-Jue*. str. 137-138. Zagreb: Leksikografski zavod FNRJ.
  - MARDEŠIĆ, PETAR (P. M.). 1957. "Kolumbo, Kristof", u *Pomorska enciklopedija. 4. Jug-Luk*. str. 374-377. Zagreb: Leksikografski zavod FNRJ.
  - MAYO, PETER. 2001. "Globalization, Postcolonialism and Identity: The Role of Education in the Mediterranean Region", u *Cuturelink Joint Publications Series No 3*. str. 171-193. Zagreb: Institute for International Relations.
  - MENDRAS, HENRI. 1986. *Seljačka društva. Elementi za jednu teoriju seljaštva*. Zagreb: Globus.
  - O'ROURKE, K. H. i WILLIAMSON, J. G. 2000. *When did globalization begin?*. Cambridge: National Bureau of Economic Research Working Paper 7632.
  - PLEVNIK, JASNA. 2003. *Iza globalizacije. Geoekonomija međunarodnih odnosa*. Zagreb: Golden marketing.
  - RATKOVIĆ. BORISLAV (ur.). 1981. *Vojni leksikon*. Beograd: Vojnoizdavački zavod.
  - 1981. "Rimsko Carstvo ili Rimski Imperij", u *Opća enciklopedija jugoslavenskog leksikografskog zavoda. 7. Raš-Szy*. str. 125-130. Zagreb: Jugoslavenski leksikografski zavod.
  - 1986. *The New Penguin English Dictionary*. London: Penguin Books in association with Longman Group Limited.
  - *Time*. 6. 10. 2003. New York: Time Warner Publishing.
  - TOLSTOJ, LEV NIKOLAJEVIČ. 1949. *Rat i mir. Potpuno izdanje u dva sveska*. Zagreb: Matica hrvatska.

- 1982. "Tolstoj, Lev Nikolajevič", u *Opća enciklopedija jugoslavenskog leksikografskog zavoda*. 8. Š-Žva. str. 243-244. Zagreb: Jugoslavenski leksikografski zavod.
- 1982. "Vestfalski mir ili Münsterski mir", u *Opća enciklopedija jugoslavenskog leksikografskog zavoda*. 8. Š-Žva. str. 503. Zagreb: Jugoslavenski leksikografski zavod.
- VIVIANO, FRANK. 2003. "Kingdom on edge - Saudi Arabia", u *National Geographic. October 2003. Official journal of the National Geographic Society*. str. 2-41. Washington: National Geographic Society.
- 1988. *Webster's New World Dictionary of American English. Third College Edition*. Cleveland & New York: Webster's New World.

**AN ATTEMPT AT DEFINING THE TERM OF
GLOBALIZATION
(Summary)**

To define one of the crucial terms used in this research paper, that is the term of globalization, is not an easy task. Partially is this so because the word has become a part of everyday life and, at first sight, its meaning seems to be easily determinable. However, once you attempt at examining and explaining this particular term, you will certainly come to the conclusion that it is rather difficult to determine it precisely.

